

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

Тимошенко Л. О.

ЛЕКЦІЯ № 3

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ
СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ**

з навчальної дисципліни

**„Підвищення туристично-спортивної майстерності”
(ПТСМ)**

для студентів 1 курсу
спеціальності 242 „Туризм”

План

1. Особливості спеціальної підготовки керівника спортивно–оздоровчих туристських походів.
2. Польовий щоденник. Основні прийоми і правила його ведення.
3. Використання зарисовок, абрисів, кроків.
4. Способи зображення окремих елементів ландшафту.
5. Режим ведення щоденника.

1. Особливості спеціальної підготовки керівника спортивно–оздоровчих туристських походів.

Практичну підготовку з організації і проведення туристських походів інструктор, організатор спортивно – оздоровчого туризму може здобути лише на маршруті або в ході навчальних зборів, семінарів, тренінгів і змагань. При цьому провідна роль належить спостереженню.

Серед об’єктів спостереження – весь комплекс географічних факторів:

- метеорологічні умови (стан атмосфери);
- гідрологічні умови (водні об’єкти);

- геоморфологічні умови (особливості будови рельєфу);
- ґрунтознавчі умови (особливості ґрунтового покриву і будова ґрунтів);
- геоботанічні умови (рослинний покрив);
- зоогеографічні умови (тваринний світ);
- ландшафтні умови (природні територіальні комплекси);
- економічно - географічні умови (територіально - виробничі комплекси);
- країнознавчі (природні умови, особливості господарства, етнічний склад населення).

Результати спостереження узагальнюються за допомогою картографічного зображення.

Основна вимога до такого спостереження – уважність у його проведенні, достовірність і вичерпність одержаних даних.

Результати спостережень фіксуються у польовому щоденнику.

Традиція здійснення регулярних спостережень за станом навколишнього середовища під час експедицій, походів, веде свій відлік від античності. Сьогодні результати спостережень фіксуються у польових географічних і геологічних щоденниках, бортових корабельних журналах, щоденниках натуралістів за принципом: *те, що не записано, не спостерігалось!*

2. Польовий щоденник. Основні прийоми і правила його ведення.

Польовий щоденник – це загальний зошит (краще в клітинку) з цупкою обкладинкою і прив'язаною до нього ручкою чи олівцем (бажано М – м'яким, що дозволяє робити записи у дощову погоду). Для абрисів, кроків і зарисовок у кінці щоденника вклеюють кілька аркушів міліметрового паперу і кальки. Слід мати у щоденнику також календар.

На титульному аркуші обов'язково вказується належність групи до певного відомства, організації, а також дані про власника щоденника з зазначенням необхідних даних (адрес та ін.) в розрахунку на аварійну ситуацію чи на той випадок, коли щоденник буде загублено (зразок див. далі).

Змістовний аспект щоденника визначається практичним досвідом і особистими якостями його власника. Обов'язковими вимогами до ведення щоденника є інформативність і компактність записів. Існують спеціальні методи конспектування, але на практиці кожний, як правило, користується своїм підходом.

Зразок титульного аркуша польового щоденника:

Заклад (організація, підприємство, тур, фірма)

Прізвище

Ім'я

По батькові

Домашня адреса

Домашній телефон

Службова адреса

Службовий телефон

Посвідчення особи №

Паспорт (серія, номер, ким виданий)

При нещасному випадку повідомити (адреса, телефон)

Група крові, резус – фактор

Щоденник містить важливу інформацію. В разі його втрати прохання повернути за адресою: телефон.

Найбільш швидким і вичерпним способом фіксування інформації є стенографія, але це вимагає спеціальної підготовки і часу для її дешифрування (як, до речі, і переписування тексту з аудіо касет).

Зручні у користуванні електронні щоденники і автономні переносні міні-комп'ютери (ноутбуки), але вони, крім високої ціни, надто вибагливі до умов експлуатації. Тому найбільш надійним і незамінним залишається і ще довго залишатиметься звичайний зошит, у якому звичним способом нотується необхідна інформація. У зв'язку з цим доречно розглянути найбільш поширені способи інформативного і компактного запису спостережень.

Телеграмний спосіб являє собою систему запису, в якій свідомо пропускаються знаки пунктуації, службові частини мови. Запис нагадує текст телеграми. Цей спосіб доступний для кожного, оволодіння ним не вимагає великих зусиль.

Абревіатурний спосіб, суть якого полягає в тому, що найбільш вживані слова, словосполучення, назви записуються за допомогою лише їх початкових літер. При такому способі запису доцільно з метою уникнення плутанини винести ці ключові слова на окрему сторінку, супроводжуючи їх умовним позначенням. Абревіатури завжди записуються великими літерами. Але надмірне захоплення абревіатурними скороченнями може призвести до того, що в результаті сам автор не зможе розшифрувати свій запис. Це обмежує вживання абревіатурних скорочень, які доречні лише стосовно загальноживаних широко відомих слів і словосполучень.

Спосіб скорочення закінчень має в своїй основі відкидання суфіксів і закінчень у довгих словах із збереженням коренів слів і префіксів, що дозволяють дешифрувати ці слова. Обмеження в застосуванні цього способу ті ж самі, що й для абревіатурного.

Практикуються, як правило, різні комбінації цих способів, на розсуд автора записів.

У щоденнику обов'язково повинні бути відведені *поля* шириною 2-3см для коментарів, розрахунків, зауважень, уточнень, додаткових записів на випадок, коли щось пропущено. Їх розміщення і використання довільні.

Найпоширенішими є *дзеркальні поля*, на зовнішніх краях сторінок (така система полів прийнята в учнівських зошитах для зауважень вчителя).

Ще використовуються *внутрішні поля*, що сходяться до середини зошита і утворюють вільну внутрішню колонку. Такі поля зручні для розширених коментарів чи додаткової інформації до тексту, розміщеного на обох сторінках, а також для зарисовок, схем, креслень, абрисів, кроків тощо.

Рідше зустрічаються *асиметричні поля*, які розташовуються лише з правого (або лівого) боку сторінки. За зручністю та інформативною місткістю вони не відрізняються від дзеркальних полів, і їх використання (як і двох попередніх видів) є суто індивідуальним.

3. Використання зарисовок, абрисів, кроків.

Поруч із записом інформації, результати польових географічних досліджень *ескізних перспективних зарисовок* різноманітних географічних об'єктів. Фотографія не здатна змінити ці зарисовки, оскільки знімок не дає можливості підкреслити або відмінити необхідні деталі. Плоскі форми рельєфу, рослинний покрив, геологічні відслоєння не завжди вдало відтворює фотографія. Крім того, знімок не несе в собі інформації. Яку містять пояснюючі записи до зарисовки, і тому навіть фахівець не завжди може ідентифікувати зображений об'єкт. При фотографуванні завжди присутній елемент випадковості, тому не всі знімки можуть бути вдалими. Цінність зарисовок полягає саме в тому, що не маючи фотографічної подібності до об'єкта, вони супроводжуються пояснювальними записами. Ескізні перспективні зарисовки являють собою свого роду фактичний документ.

У похідних умовах зарисовки використовуються простим олівцем. Тільки при наступній обробці матеріалів малюнки в окремих випадках обводять тушшю, залишаючи всі пояснення і написи, зроблені олівцем. Олівець повинен бути м'яким або твердо-м'яким, добре загостреним і досить довгим, придатним для вимірювання. Гумка має бути м'якою, еластичною. Зарисовки виконують на аркушах креслярського паперу, що відповідають формату щоденника (оптимальний розмір – 13см – 19см), з нанесеною сантиметровою сіткою квадратів для зручності розташування зображення і дотримання масштабного співвідношення об'єктів. Виконання зарисовок вимагає наявності додаткового обладнання, в числі якого – бінокль для розгляду віддалених об'єктів, особливостей рельєфу, рослинного покриву тощо; компас для орієнтування на місцевості, необхідний при виконанні ландшафтних зарисовок. Ескізи обов'язково супроводжуються позначенням азимутів в градусах або стрілка північ-південь.

Ландшафтні ескізні зарисовки завжди використовуються в перспективі, що може бути лінійною або тональною (повітряною).

Лінійною перспективою називається явище, коли паралельні лінії, що йдуть у напрямі нашого погляду, ніби сходяться в одній точці. Точка перетину цих паралельних ліній називається *головною точкою сходження* і завжди лежить на лінії горизонту і на рівні очей спостерігача. Лінія горизонту визначає напрямом більшості ліній на малюнку: вони орієнтовані знизу вгору або навпаки, в залежності від місця перебування спостерігача.

Якщо спостерігач сидить на землі, то лінія горизонту опускається вниз, а всі об'єкти ніби витягуються знизу вгору. Якщо спостерігач прямує вгору, то лінія горизонту піднімається, а всі об'єкти ніби притискаються до землі. В разі, коли точки сходження виходять за межі малюнка, побудова перспективи визначається суто геометричними законами.

Для відтворення ландшафту, виявлення масштабного співвідношення окремих об'єктів (елементів рельєфу, рослинного покриву тощо), побудови плану, їх розміщення найбільш зручною є найвища точка спостереження. В цьому разі лінія горизонту знаходиться високо, погляд може охопити значну територію.

Якщо площина малюнка розташована нижче лінії горизонту, то це зображення називається перспективою з висоти пташиного польоту.

Тональна (або повітряна) перспектива має своєю основною здатність повітряного середовища згладжувати тональні співвідношення і яскравість фарб (явище поступового згасання тонів і зміни кольору із збільшенням відстані). Насиченість повітря парами води, пилом, а також умови освітлення є факторами, що посилюють цей ефект.

Тональна перспектива виконується за допомогою штрихового малюнка, при цьому варіюються товщина і напрямок штрихів. Форми рельєфу і об'єкти, розташовані поблизу, зображуються товщими лініями, штриховка наноситься більш щільно. Більш віддалені об'єкти – тонкими і навіть переривчастими лініями. Сусідні об'єкти зображуються більш детально, віддалені об'єкти – схематично.

Враження тривимірності географічних об'єктів досягається за допомогою відтворення їх форми і об'єму, тобто висоти, довжини і ширини шляхом обведення контурів і з використанням штриховки. Лінії повинні бути чіткими геометрично рівними. Штрихи повинні не перевантажувати малюнок, а тільки передавати обриси об'єкта.

4. Способи зображення окремих елементів ландшафту.

Рельєф зображується гранично спрощено – за допомогою різних за довжиною, нахилом і кривизною ліній. Рівні чи хвилясті лінії схилів, що не мають різких зламів і кривизни, відтворюють, як правило, м'який увалистий рельєф. Ламані і звивисті лінії, що окреслюють бровку, виходи корінних порід на схилах, використовуються для зображення розчленованого рельєфу. Поєднанням різноспрямованих ліній, зображують днище яру, балки, гребенеподібний вододіл. Іноді для відтворення ерозійних елементів рельєфу застосовують штриховку. Всі штрихи обов'язково мають передати форму рельєфу і наноситися в напрямку падіння схилів.

Рослинність. Схематичне зображення *лісів* – найчастіше виконується нанесенням силуету за допомогою ламаних і хвилястих ліній, *чагарникові зарості* – в такий самий спосіб, але дрібніше. *Окремі дерева* відмічаються лише в тому разі, якщо вони знаходяться на передньому плані. При цьому широко використовуються різні види штриховки, особливо для зображення трав'янистої рослинності, яке деталізується тільки на передньому плані. *Трав'яниста рослинність* зображується лише стосовно відповідних географічних зон (степу, напівпустелі, саванни).

Гідрологічні об'єкти. *Воду* у спокійному стані зображують вертикальними або горизонтальними штрихами, що наносяться з урахуванням відображення в ній відповідних силуетів. При наявності течії та хвилювання, застосовують лінії різної звивистості і довжини.

Оформлення зарисовок. Перш ніж приступити до роботи, необхідно чітко визначити об'єкт і мету зображення, обрати формат, визначити основні і другорядні плани. Наявність переднього плану завжди передає масштабність і

глибину, відсутність середнього плану підкреслює різницю в розмірі об'єктів переднього і заднього планів, сприяючи посиленню просторового ефекту.

Точність, ясність і виразність зарисовки, забезпечується суворим дотриманням основних принципів її побудови:

- проаналізувати ландшафт;
- визначити межі горизонту і нанести лінію горизонту;
- встановити точку головного сходження шляхом умовного продовження паралельних ліній, що йдуть у напрямку погляду спостерігача і окреслюють об'єкти спостереження;
- у процесі роботи не можна змінювати точку спостереження, оскільки кут зору повинен залишатися той самий;
- суворо дотримуватися масштабного співвідношення, пропорцій між об'єктами, а також відповідності між вертикальним і горизонтальним масштабами малюнку. Оцінка співвідношення ширини, довжини і висоти об'єктів здійснюються за допомогою олівця, який тримають у витягнутій руці обов'язково у вертикальній площині і перпендикулярно до уявних променів, що окреслюють об'єкт;
- зарисовка виконується у стійкій послідовності: від загального до часткового; лише після закінчення схематичного контурного зображення можна перейти до деталей;
- всі об'єкти супроводжуються встановленими умовними позначеннями або підписуються;
- малюнок повинен супроводжуватися просторовою орієнтацією (на ньому позначається стрілка "північ – південь" або підписуються азимуті головних об'єктів зображення);
- додаткові дані включають номер малюнка, дату його виконання, стислий зміст, місце, з якого було виконано зарисовку, текстове пояснення до неї, прізвище виконавця.

У камеральних умовах рисунок обводиться тушшю і звільняється від зайвих ліній. На ньому вказуються вікові межі стратиграфічних горизонтів, межі поширення генетичних типів відкладень, типи ґрунтів і рослинності, географічні назви, населені пункти, дороги, мости та інша інформація, в залежності від мети і завдання експедиції.

Крім перспективних зарисовок, у щоденнику вміщуються також спеціальні креслення – **абрис** і **кроки**.

Абрис – окомірно виконане креслення, на якому позначаються всі об'єкти, а також цифрові дані вимірювання кутів повороту маршруту і відстані між ними.

На абрисі вісь руху, незалежно від поворотів маршруту, зображується прямою лінією на всю довжину сторінки. У вихідній точці і біля всіх кутів повороту маршруту визначають азимут кожного його відрізка і відстань між точками повороту руху. Всі відстані для абрису вимірюються парами кроків, часом руху або крокоміром і заносяться у щоденник без дотримання масштабу, але з обов'язковими цифровими позначеннями.

Всі значні об'єкти розташовані на маршруті в межах візуального сприйняття, наносяться за допомогою окомірної зйомки. Напрямки візування

на оточуючі об'єкти позначають пунктирними стрілками, на кінці яких зображується сам об'єкт або вказується його назва, зазначаються відстань до нього і азимут. У разі необхідності робляться додаткові уточнюючі записи для складання легенди.

На основі абрисів за допомогою транспортира масштабної лінійки складають кроки. Відстані наносяться в певному масштабі, кути відкладаються відповідно до записів і позначень, нанесених на абрисі. Кроки можуть бути також самостійною зйомкою.

Кроки – детальне зображення певного відрізка шляху чи окремої ділянки місцевості, що виконується за допомогою окомірної компасної зйомки безпосередньо у польових умовах під час маршруту. Кроки застосовують при прокладанні маршруту; подоланні складних його ділянок; визначенні місця привалу, а також у разі необхідності спеціального дослідження місцевості (геологічні оголення, долини річок, рослинний покрив тощо). Кроки складають також у тому разі, коли необхідна більш докладна інформація про дану місцевість, ніж та, що наявна в картографічних матеріалах. Крім того, кроки застосовуються з метою коригування і уточнення маршруту, яким просувається група.

В залежності від довжини маршруту і міри його деталізації кроки виконують у масштабі від 1: 25000 до 1: 100000. На маршруті проводять зйомку дороги (вісь руху) і місцевості по обидва боки від неї на відстані 250 – 500 м. Усе, що не можна відобразити в системі умовних позначень, доповнюють легендою, яка записується на полях щоденника. Просторова орієнтація позначається стрілкою “Північ – Південь”.

5. Режим ведення щоденника.

Режим ведення щоденника подорожі можна умовно розподілити на денний і вечірній. Протягом дня (якщо не передбачено нічних спостережень) систематично ведуться записи, зарисовки. Увечері щоденник доцільно ще раз проглянути, систематизувати записи, внести необхідні доповнення, завершити оформлення зарисовок, скласти кроки маршруту, підсумувати виконану роботу і визначити завдання на наступний день.

Рекомендована література

Основна:

1. Закон України “Про туризм” (1995 р.)
2. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” (1993 р.)
3. Хартія туризму і її складова частина "Кодекс туриста", Прийняті на сесії Генеральної асамблеї ВТО (Софія), 1985 / Збірник нормативно-правових актів “Туризм в Україні”, т.5, під заг. ред. Вихристенка Б.І., “ІВА”, м.Ужгород, 2000р.

4. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Львів : ЛДУФК, 2012. – Ч. 1. – 148 с.
5. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Львів : ЛДУФК, 2014. – Ч. 2. – 176 с.
6. Дехтяр В. Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму : навч. посіб. – Київ : Наук. світ, 2003. – 203 с.
7. Щур Ю.В., Дмитрук О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм : навч. посіб. – Київ : Альтерпрес, 2003. – 232 с.

Допоміжна:

1. Грибовська І. Б. Особливості підготовки фахівців для сфери туризму (на прикладі Львівського державного інституту фізичної культури) / І. Б. Грибовська, А. О. Кухтій // Розвиток туристичної індустрії в Україні : реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. – С. 38–41.
2. Данилевич М. В. Использование современных информационных технологий при разработке туристических маршрутов / М. В. Данилевич, А. О. Кухтий, А. П. Голод // Профессиональное педагогическое образование студентов вуза: проблемы и перспективы (научно-педагогическая школа М. Е. Кобринского) : материалы междунар. науч.-практ. конф. Ч. 2 : Инновационные технологии в сфере туризма, гостеприимства, рекреации и экскурсоведения. – Минск, 2008. – С. 153–156.
3. Данилевич М. Готовність випускників спеціалізацій „Рекреаційно-оздоровча діяльність” та „Спортивно-оздоровчий туризм” до проведення туристської роботи / Мирослава Данилевич, Ірина Грибовська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 161–166.
4. Данилевич М. В. Значення краєзнавчо-туристичної діяльності на етапі початкової підготовки спортсменів / М. В. Данилевич, В. Б. Амелін // Здоровий спосіб життя : матеріали III Міжрегіон. наук.-практ. конф. – Славута, 2003. – С. 6–7.
5. Заневський І. П. Модель інформаційного забезпечення експрес-контролю фізичного стану студентів спеціальності «Туризм» / Заневський І. П., Лабарткава К. В. // Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту : зб. наук. пр. – Харків : ХДАФК, 2020. – Вип. 4. – С. 35–41.
6. Заневський І. П. Стан фізичної придатності студентів спеціальності «Туризм» / Заневський І. П., Лабарткава К. В. // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., (26–27 листопада 2020 р.) – Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2020. – С. 376–379.
7. Кухтій А. О. Зміст, форми та організація підготовки фахівців для сфери туризму у Львівському державному інституті фізичної культури /

- Кухтій А. О., Тимошенко Л. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків, 2006. – № 8. – С. 58–59.
8. Кухтій А. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства до діяльності у сфері адаптивного туризму / Андрій Кухтій, Костянтин Лабарткава, Світлана Кухтій // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Львів, 2014. – С. 326 – 329.
 9. Левчук А. Упровадження концепції здорового харчування для учасників спортивних змагань / А. Левчук, М. Паска // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2020. – С. 76–79.
 10. Оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
 11. Особливості формування туристично-рекреаційного потенціалу Закарпаття / Володимир Холявка, Андрій Кухтій, Лідія Тимошенко, Світлана Кухтій // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (19–20 жовтня 2018 р., м. Львів). – Львів, 2018. – С. 28–31.
 12. Павленчик Н. Ефективність використання туристичних ресурсів Львова / Павленчик Н. // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування : матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2019. – С. 104–107.
 13. Приступа Є. Н. Інтереси і потреби молоді у сфері проведення культурно-спортивних заходів / Є. Н. Приступа, Т. В. Палагнюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 1999. – № 1. – С. 4–6.
 14. Приступа Є. Н. Формування національної свідомості засобами туристично-краєзнавчої роботи / Є. Н. Приступа, Г. М. Гуменюк // Ідея національного виховання в українській і психолого-педагогічній науці ХІХ–ХХ ст. : зб. наук. ст. Всеукр. наук.-практ. конф. – Коломия, 1997. – С. 200–202.
 15. Ріпак І. М. Рухова активність як чинник зміцнення здоров'я студентів вищих навчальних закладів / І. М. Ріпак, М. М. Хома, Н. Р. Крупа // Здоровий спосіб життя : зб. матер. ІІІ Міжрегіон. (І міської) наук.-практ. конф. – Львів, 2004. – С. 71.
 16. Спортивний, спортивно-оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
 17. До проблеми фізкультурно-оздоровчої освіти студентів / Щур Лідія, Грибовська Ірина, Іваночко Вікторія, Музика Федір // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2014. – Вип. 11(52)14. – С. 149–153.

18. Тимошенко Л. О. Туризм у формуванні здоров'я особистості як інтегрована медико-педагогічна проблема / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. – Київ, 2011. – Вип. 13. – С. 618 – 621.
19. Холявка В. Сучасні туристично-екскурсійні послуги у м. Львів / Володимир Холявка, Марія Філь, Тетяна Коропецька // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму : зб. матеріалів V регіон. наук.-практ. конф. (30 березня 2017 року). – Львів, 2017. – С. 112–114.
20. Худоба В. В. Екологія як міждисциплінарна наука : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2019. - 13 с.
21. Худоба В. В. Нормативні документи в туристичній діяльності : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 10 с.
22. Худоба В. В. Історія туризму в Україні : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2018. - 15 с.
23. Pavlenchuk N. Concerning the Problems of Reforming the Tourism Sphere in Ukraine / Nataliia Pavlenchuk // // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science, Culture, and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 302.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. <http://tourlib.net/lib.htm>
2. <https://tourism-book.com/books/book-45/chapter-1481/>
3. Електронний каталог ЛДУФК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://3w.ldufk.edu.ua/book/index.php>
4. Електронний репозитарій ЛДУФК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/>
5. Велосипедний туризм : анот. бібліогр. покажч. трьома мовами [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2016. – 14 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/4775>
6. Водний туризм : анот. бібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2016. – 21 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/4795>
7. Гірський туризм : анот. бібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2016. – 13 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/5238>